

többnyelvűség is jellemzi: már nemcsak a magyar és az olasz, hanem Ezra Pound *Cantói*hoz hasonlóan lényegében az egész nyugati hagyományt mozgatja. A párhuzamot tovább erősíti, hogy a kommentárok szerves részét képezik a szövegnek.

Tomaso Kemeny munkássága a kortárs költészet élvonalába tartozik, ezért kívánatos, hogy minél

nagyobb ismertségre és elismertségre tegyen szert itthon is. Azt pedig csak remélni lehet, hogy ezt a válogatást újabb, akár teljes kötetek magyar kiadása is követi majd.

SZALAI ZSOLT

(Fordította Szkárosi Endre, *Magyar Műhely Kiadó, Budapest, 2011, 120 oldal, 1950 Ft*)

Kultúra

KALÁSZ MÁRTON: *Berlin – Zárt övezet* *Emlékezések*

Könnyen engedünk a csábításnak, ha egy könyv szakértő vezetéssel, intellektuális kalandot és időutazást ígér egy távoli városba. Bár berlini bédekkernek nem ezt a kötetet ajánlott a hátizsákba készíteni, mégsem állíthatjuk, hogy haszontalan útmutató volna. Mindenekelőtt bevezetés a hatvanas-hetvenes évek német ellenzéki költészetébe, amiért a germanisták remélhetőleg nem szűnnek meg hálálkodni, hiszen a tömör apró részlet, pályakép és műelemzés elsősorban nem az átlagolvasónak, hanem egy szűkebb szakmai körnek lehet érdekes. Már csak azért is, mert talán csak ők képesek a szabadon idézett szövegek felkutatására; a tömeg elvész nemcsak a nevek, évek, kötetek, hanem

a laza hivatkozások tengerében is. Mindezek ellenére kellemesen sodródik a szöveggel a laikus is, a könnyed hangvétel, az esetenként felbukkanó bájos családi részletek és legfőképpen az érthetetlen módon mellőzött, de magának folyton-folyvást utat törő korábrázolás miatt.

Ha sokszor az is lehetne az érzésünk, hogy az esszéisztikus visszaemlékezések messze szaladnak helytől és időtől, visszaránt minket egy-két mozzanatra. Ilyen például a nyugatnémetek naivitása, amely néha egyenesen kegyetlenségbe csap át az átjutottak, vagyis az Osterek kirekesztése révén. De különös számunkra a magyarokból mára jó részt kiveszett, a németekkel szembeni közöny vagy akár ellenszenv érzése is. Elvetett megjegyzések mutatják a szocialista államok különös mechanizmusait, melyek a közéletet voltak hivatottak ellehetetlení-

teni: az írószövetség például az írók egymástól és a közélettől való elzárására specializálódott, kirándulásokot ajánlva ismeretségek helyett; de sokat megtudhatunk a lehallgatás és a lehallgatva élés gyakorlatáról is. Ugyanakkor a rendszer kijátszása és kihasználása legalább ilyen sikerrel működött, legyen szó akár az útlevelesek könyvcsempészetéről, akár a betiltottak műfordítói estként meghirdetett felolvasásairól a Magyar Kultúra Házában. Az erre fogékony olvasó előtt végül minden bizonnyal kirajzolódik annak a sajátos lírának a háttere, amelynek fő alakjairól oly sokat megtudhatunk a szerzőtől.

Csak lassan tudatosul bennünk, hogy belenyugodtunk a költő ritmusába – ami neki túlon túl természetes vagy banális, esetleg kihullott emlékezete rostáján, annak a hiánya fölött mi is könnyedén átsiklunk. Nagy kár, hogy afölött is, amiről szinte mindvégig hallgat; így nem kérjük, kérhetjük rajta számon saját németiségének megélését és bemutatását sem. Más forrásból tudhatjuk, hogy magyarul is csak később tanult meg, pedig ez sokat megmagyarázna a német lét nála tapasztalható természetességét és mindezekelőtt az identitás problémáit

illetően. Merthogy a hazatérés cseppet sem könnyű feladat a szerző számára; az, ahogyan a határőröknek és vámosoknak köszönhetően megéli a magyar földre lépést, amivel vége szakad az elbeszélésnek, csak a feszültséggel teli felszín, amely alatt ott sejlik a mély. A szűkszavúság, a személyesség szűk határok közé szorítása nem csak ebben a kérdésben mutatkozik meg. Néha szerkesztési problémáknak is betudható,

újra és újra jelentkező motívumokból következhetünk az események fontosságára (többször felbukkan az összevert fiatalok képe, a költőfeleség besúgó, provokátor költőférje vagy Huchel megfigyelője), néha esetlenül beszúrt vendégszöveg jelez felénk (mint például saját műve recenziójának terjedelmes idézése).

Személyes krónika helyett szubjektív kultúrtörténetet kapunk tehát, amolyan régimódi szemináriumot, amikor a diáknak nincs más dolga, mint hogy hátradőljön és élvezettel hallgassa az előadást – ám arra nincs lehetősége, hogy a felmerülő kérdéseire választ kapjon.

SZATHMÁRY-KELLERMANN
VIKTÓRIA

(Holnap Kiadó, Budapest, 2010, 128 oldal, 2600 Ft)